

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΕΥΒΟΙΑΣ

1. ΛΟΥΤΣΑ

Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς

Περὶ τὰ 10' πρὸς Δ. τοῦ χωρίου Λούτσα τῆς Βορείου Εὐβοίας, εἰς πυκνόφυτον περιοχὴν καὶ πλησίον κρήνης, ἐκ τῆς ὁποίας ρεεὶ ἀδιακόπως δροσερὸν ὕδωρ, σώζεται μικρὸς ναός, ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἰδιαιτέρως τιμωμένην ὑπὸ τῶν Εὐβοέων Ἁγίαν Παρασκευήν. Ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἠλικιωμένων κατοίκων τοῦ χωρίου καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων λειψάνων τοιχοδομίας, μόλις διαφανομένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, συμπεραίνεται ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχε κάποτε μικρὰ Μονή, τῆς ὁποίας Καθολικὸν ἦτο ὁ ναῖσκος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Λιθινὴ κλίμαξ, μὴ σωζομένη σήμερον, ὠδήγει ἀπὸ τῆς κρήνης εἰς τὸ ὑψηλότερον εὐρισκόμενον ἐπίπεδον τῆς Μονῆς.

Ὁ ναός, σχήματος ἐν κατόψει ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου, διαστ. ἐξωτ. 10.50 × 5.50 μ., εἶναι μονόκλιτος, μετὰ προβαλλούσης ἐκ τοῦ Α. τοίχου ἡμιεξαγώνου κόγχης τοῦ Ἱεροῦ, καλυπτόμενος διὰ μιᾶς καμάρας, ὕψους 3.65 καὶ πλάτους 3.75 μ., κατὰ μῆκος τοῦ ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἄξονος καὶ ἐτέρας ἐγκαρσίας, ὕψους 5.30 (Π ἰ ν. 185 α). Ἡ ἐγκαρσία καμάρα, οὕσα στενωτέρα κατὰ 1.25 μ. τῆς κυρίας καὶ διακόπτουσα ταύτην εἰς τὸ μέσον τοῦ μήκους τῆς, δὲν σημειοῦται εἰς τὴν κάτοψιν τοῦ ναοῦ, οἱ μακροὶ τοῖχοι τοῦ ὁποίου συνεχιζοῦνται ἰσοπαχεῖς καὶ ἀδιάσπαστοι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν. Ἀνήκει, ἐπομένως, ὁ ναῖσκος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὸν ἀπλοῦν τύπον τῆς κατηγορίας Α1 τῶν σταυρεπιστέγων ναῶν, πλεῖστα παραδείγματα τοῦ ὁποίου, χρονολογούμενα κατὰ τὸν 13ον καὶ 14ον αἰῶνα, εἶναι ἤδη γνωστὰ εἰς Εὐβοίαν (ΑΒΜΕ Α', (1935), σ. 42 - 44).

Εἰς τὴν κοινὴν ἐξ ἀκατεργάστων λίθων τοιχοποιῶν ἔχει γίνεαι χρήσις θραυσμάτων κεράμων, τοποθετημένων ἀτάκτως. Τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιφανείας τῶν τοίχων καλύπτει παλαιὸν ἐπιχρῖσμα ἐξ ἀσβεστοκονίας, « πεταχτό ». Εἰς τὴν στέγην σώζονται, εἰσέτι, αἱ ἀρχικαὶ μεγάλαι στρωτήρες κέραμοι, ἐνθὼς καλυπτῆρες ἔχουν χρησιμοποίηθῆ μεταγενέστερον, αἱ λεγόμεναι « λούκια » (Π ἰ ν. 185 α). Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἰδρυθῆ ὁ ναός, εἶναι μαλακόν, μετὰ δὲ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ περιβάλλου τῆς παλαιᾶς Μονῆς κατέστη ὀλισθηρόν. Συνέπεια τούτου ἦτο νὰ δημιουργηθοῦν σοβαραὶ ρωγμαὶ εἰς τὸ κτήριο, τὸ ὁποῖον οὕτως ἠπειλεῖτο ὑπὸ πλή-

ρους καταστροφῆς. Πρὸς ἀποσῶβησιν τοῦ κινδύνου οἱ κάτοικοι τῆς Λούτσας ἠναγκάσθησαν, παλαιότερον μὲν νὰ κτίσωσι τέσσαρας ἰσχυρὰς ἀντηρίδας, μῆκ. 1.90 καὶ πλ. 1. μ., ἐκ τῶν ὁποίων τὰς τρεῖς κατὰ μῆκος τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ νοτίου τοίχου καὶ τὴν τετάρτην εἰς τὸν δυτικὸν τοῖχον παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν, πρὸ τινῶν δὲ ἐτῶν νὰ κατασκευάσωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ ἐκ κοινῆς τοιχοποιίας δύο τόξα, τὸ ἐν εἰς τὸ δυτικὸν τέρμα τῆς δυτικῆς καμάρας καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὴν ἰδίαν καμάραν, εἰς τὸ σημεῖον, ἔνθα αὕτη τέμνεται ὑπὸ τῆς ἐγκαρσίας. Παρὰ ταῦτα ἡ ὀλισθηρότης τοῦ ἐδάφους, αἱ εὐρεῖαι ρωγμαὶ, αἱ ὁποῖαι εἶχον δημιουργηθῆ καθ' ὅλον τὸ μῆκος καὶ τὸ ὕψος τῶν τοίχων, καὶ τὰ ὄμβρια ὕδατα, τὰ ὁποῖα εἰσῆρχοντο ἐκ τῆς κατεστραμμένης κεραμώσεως ἀπετέλουν σοβαρὸν κίνδυνον διὰ τὸ κτήριο καὶ τὸν θαυμάσιον ζωγραφικὸν διάκοσμον αὐτοῦ. Πρὸς διάσωσιν λοιπὸν τοῦ μνημείου, κατηρτίσθη ὑπὸ τῆς Ἐφορείας πρόγραμμα ἐργασιῶν, τὸ ὁποῖον, ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως, ἐφηρμόσθη ἐν ἔτει 1967.

Αἱ γινόμεναι ἐργασίαι ἔχουν ὡς ἐξῆς :

α) Ἀφαίσεις τῆς κεραμώσεως καὶ τῆς κἀθωθεν ταύτης σαθρᾶς τοιχοποιίας μέχρι τῶν θολιτῶν τῆς καμάρας.

β) Ἐμφραξίς τῶν ρωγμῶν τῆς ἀνωδομίας δι' ὕδατος σιμεντοκονίας (ἀριάτι) κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ θιγοῦν αἱ τοιχογραφίαι εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

γ) Ἐπένδυσις τῶν ἄνω ἐπιφανειῶν τῶν καμαρῶν διὰ μανδύου ἐξ ὀπλισμένου σκυροδέματος.

δ) Ἐπανατοποθέτησις τῶν κεράμων καὶ ἀντικατάστασις τῶν κατεστραμμένων δι' ἐτέρων, ὁμοίως παλαιῶν.

ε) Ἐπισκευὴ τοιχοποιίας, ἐμφραξίς καὶ συρραφὴ ρωγμῶν δι' ἀθεάτων « σενὰς » ἐξ ὀπλισμένου σκυροδέματος.

ς') Κατασκευὴ ἀναλημματικοῦ τοίχου εἰς ἱκανὸν βάθος, παραλλήλως πρὸς τὸν νότιον τοῖχον τοῦ ναοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 3 μ. ἀπ' αὐτοῦ, πρὸς συγκράτησιν τῶν χωμάτων καὶ ἀσφάλισιν τοῦ μνημείου.

ζ) Ἀποχωμάτωσις πέριξ τοῦ ναοῦ καὶ τακτοποίησις τῶν ἐπιπέδων καὶ τῶν κλίσεων τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ὄμβριων ὑδάτων. Αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν στερέωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ ζωγραφικοῦ διακόσμου, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐλέχθη, καταλαμβάνει ὅλας τὰς ἐπιφανείας τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἐλπίζεται ὅτι θὰ διενεργηθοῦν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. ΑΥΛΩΝΑΡΙ

Ναός Ἁγίου Δημητρίου

Συνεχίσθησαν καὶ ἐφέτος αἱ ἐργασίαι συντηρήσεως τοῦ παρὰ τὸ Αὐλώναρι σταυρεπιστέγου, βυζαντινοῦ (13ου αἰῶνος) ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (βλ. ΑΔ 22 (1967) : Χρονικά, σ. 288, Πίν. 187), ἔχουσαι ὡς ἀκολουθῶς :

α) Ἀνάσυρσις τῶν κεράμων μετ' ἀντικαταστάσεως τῆς κατεστραμμένης ξυλείας τῆς στέγης τοῦ νοτίου κλίτους. Οὕτω συνετελέσθη ἡ ἀνακατασκευὴ ὀλοκλήρου τῆς κεραμώσεως τοῦ ναοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀλλοιωθῇ ἡ προτέρα ἐμφάνισις ταύτης (Πί ν. 185 β - γ). Σημειοῦται, ὅτι αἱ ἐλλείπουσαι ἢ κατεστραμμένοι κέραμοι ἀντικατεστάθησαν δι' ὁμοίων παλαιῶν.

β) Σποραδικαὶ ἐπισκευαὶ τοιχοποιίας καὶ ἐπιχρισμάτων.

γ) Ἀντικατάστασις τῆς Ν. ξυλίνης θύρας καὶ ἐπισκευὴ τῆς Δ. τοιαύτης.

δ) Συμπλήρωσις τῆς ἀρξαμένης πέρυσι ἀποχωματώσεως εἰς βάθος 0,90 μ. ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Οὕτω, ἐσχηματίσθη περίξ τοῦ ναοῦ ἐλεύθερος χώρος, ἡ στάθμη τοῦ ὁποίου εἶναι κατὰ 0,15 μ. χαμηλότερα τῆς στάθμης τοῦ δαπέδου τοῦ ναοῦ (Πί ν. 185 β - γ).

Ὁ δημιουργηθεὶς οὗτος ἐλεύθερος χώρος εἶναι ἐν κατῶνι τετράπλευρος, ἔχων τὰς ἐξῆς διαστάσεις : 1) Α. πλευρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ 8 μ., ἔχει μήκος 28.10 μ. 2) Ν. πλευρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ 5.65 μ., ἔχει μήκος 30.50 μ. 3) Δ. πλευρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ 5.80 μ., ἔχει μήκος 26.80 μ. καὶ 4) Β. πλευρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ 5.70 μ., ἔχει μήκος 33.50 μ.

ε) Κατασκευὴ χαμηλοῦ « πεζουλίου », πλ. 1 μ., κατὰ μήκος τῆς Ν., Δ. καὶ Β. πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑδάτων καὶ ἐπίστρωσις τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀποχωματωθέντος χώρου διὰ πατητοῦ ἀμμοχάλικου (Πί ν. 185 γ καὶ 186 α).

ς) Διαμόρφωσις ἐπιπέδων καὶ δημιουργία τῶν ἀπαιτουμένων κλίσεων τοῦ ἐδάφους, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ πλήρης στεγανότης τοῦ μνημείου.

ζ) Διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑδάτων ἐκ τοῦ ἀποχωματωθέντος χώρου κατεσκευάσθη κεκαλυμμένος ἀποχετευτικὸς ἀγωγός, ὅστις ἐκκινῶν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τούτου καταλήγει εἰς τὸν παραμόνοντα χεῖμαρρον.

Διὰ τῶν γενομένων ἐργασιῶν τὸ μνημεῖον ἐστερεώθη, ἡσφαλίσθη ἀπὸ τῆς εἰσροῆς τῶν ὀμβρίων ὑδάτων καὶ ἐπανέυρε τὰς ἀρχικὰς αὐτοῦ ἀναλογίας (Πί ν. 185 β - γ, 186 α).

Ἐπισημαίνεται εἰσέτι σημαντικαὶ ἐργασίαι

διὰ τὴν πλήρη ἀσφάλισιν τοῦ ναοῦ, ὡς καὶ διὰ τὴν στερέωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ ζωγραφικοῦ διακόσμου. Ἐνταῦθα σημειοῦνται αἱ ἐξῆς δύο παρατηρήσεις :

1. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως οἰκοδομικῶν στοιχείων καὶ τοῦ τρόπου συνδέσεως τοῦ σταυρεπιστέγου κυρίως ναοῦ μετὰ τοῦ νάρθηκος, τοῦ στεγαζομένου διὰ τοῦ ὀκταπλεύρου τρούλλου (Πί ν. 185 β) εἰκάζεται, ὅτι ὁ νάρθηξ προηγείται χρονικῶς τοῦ κυρίου ναοῦ, καὶ 2. Ἐκ τῶν εὑρεθέντων κατὰ τὴν ἀποχωμάτωσιν λειψάνων τοιχοποιίας κάτωθεν τοῦ ἱεροῦ, συμπεραίνεται, ὅτι ὁ σταυρεπιστέγος ναὸς ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παλιότερου κτίσματος (Πί ν. 186 β).

3. ΠΥΡΓΟΣ

Ναὸς Ἁγίου Νικολάου

Εἰς τὸν βυζαντινὸν τοῦτον ναὸν (Πί ν. 186 γ - δ), ἡ περιγραφή τοῦ ὁποίου ἐδόθη εἰς ΑΔ 20 (1965) : Χρονικά, σ. 297, ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἐργασίαι, συμφώνως πρὸς τὸ παλαιότερον καταρτισθὲν πρόγραμμα :

α) Ἀνάσυρσις κεράμων καὶ συμπλήρωσις τούτων δι' ὁμοίων παλαιῶν.

β) Κατασκευὴ δύο, μὴ ὀρατῶν, « σενάξ » διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ Ν. τοῦ ναοῦ ἀνοικτοῦ ἐξωνάρθηκος.

γ) Ἐπισκευὴ τῆς ξυλίνης ὀροφῆς τοῦ ἐξωνάρθηκος.

δ) Ἀποχωμάτωσις κατὰ μήκος τῆς Β. καὶ Α. πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, πλ. 0,75, βάθ. 1.15 καὶ μήκ. 9.90 μ.

Αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν στερέωσιν καὶ συντήρησιν τῶν τοιχογραφιῶν θὰ διενεργηθοῦν τὸ 1968.

4. ΑΓΙΑ ΘΕΚΛΑ

Ναὸς Ἁγίας Θεκλῆς

Συμφώνως πρὸς τὸ καταρτισθὲν παλαιότερον πρόγραμμα ἐργασιῶν (ΑΔ 20 (1965) : Χρονικά, σ. 298), ἐγένοντο ἐφέτος διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σημαντικοῦ διὰ τὰς ἀγιογραφίας τοῦ βυζαντινοῦ τούτου ναῖσκου τὰ κάτωθι :

α) Ἀποχωμάτωσις καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρᾶς, ὕψ. 0,70 (Α. πλευρὰ) ἕως 1.70 μ. (Δ. πλευρὰ). Οὕτω, ἡ στάθμη τοῦ περι τὸ μνημεῖον ἐδάφους κατῆλθε χαμηλότερον τοῦ δαπέδου αὐτοῦ καὶ ἐξέλιπε πλέον ὀριστικῶς ὁ ἐκ τῆς ὑγρασίας κίνδυνος τοῦ ζωγραφικοῦ διακόσμου.

β) Κατασκευὴ ἀναθηματικῶν τοίχων ἐκ ξηρολιθίας καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας πλευρᾶς τοῦ ὄχθου, ὕψ. 0,70 - 1.55 μ. Οὕτω, ἐδημιουργήθη περίξ τοῦ μνημείου ἐλεύθερος χώρος ἐκαστῆ πλευρὰ τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται εἰς ἀπόστα-

σιν Α. 1.95, Β. 1.80, Δ. 1.80 και Ν. 2.10 μ. Διά του τρόπου τούτου το κτήριο όχι μόνον ανέπνευσε και ἀπηλλάγη τῶν κινδύνων τῆς ἐπιχώσεως ἀλλ' ἐπανεῦρε και τὰς ἀρχικὰς αὐτοῦ ἀναλογία (Πί ν. 187 α).

γ) Διά μεγαλύτεραν προστασίαν τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων κατεσκευάσθη κατὰ μήκος τῆς νοτίας ἐξωτερικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ « πεζούλι », ὁμοίας τοιχοποιίας πρὸς τὴν τοῦ μνημείου, ὕψ. 0,35 και πλ. 0,40 μ.

δ) Διά τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀποστράγγισιν τῶν ὑδάτων κατεσκευάσθη ἀποχετευτικὸς ἀγωγός, ἀπὸ τοῦ ἀνατολικῶν ἀναλημματικῶν τοίχου ἕως τοῦ παρακειμένου χειμάρρου.

ς') Σποραδικαὶ ἐπισκευαὶ τοιχοδομίας, ἐπιχρισμάτων, τῆς κεραμώσεως και τοῦ διαπέδου τοῦ μνημείου.

5. ΚΑΡΥΣΤΟΣ

Φρούριον Καστέλλο - Ρόσσο

Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου « Μοντοφόλι », ὁ ὁποῖος ἀποκόπεται διὰ μιᾶς βαθείας χαράδρας ἐκ τοῦ ὄρειου ὄγκου τῆς Ὀχης, βορείως τῆς Καρύστου, ὑψοῦται ἐν τῶν ἰσχυροτέρων φρουρίων τῆς φραγκοκρατουμένης κατὰ τὸν Μεσαίωνα Ἑλλάδος, τὸ ὄνομασθὲν ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν, ἕνεκα τοῦ χρώματος τῆς τοιχοποιίας του, ἀλλὰ και τῆς περιοχῆς, Καστέλλο-Ρόσσο. Τὸ φρούριον τοῦτο, διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ ὁποῖου ἤρκουν τρίακοντα μόνον ἄνδρες, διατηρεῖ εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν τὴν πρὸς τὴν πόλιν τῆς Καρύστου πλευρὰν του (Πί ν. 187 β). Ὁ L. Ross εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ταξιδίου τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Κάρυστον λέγει, ὅτι ἔκτοτε τὸ φρούριον ἦτο ἠρειπαμένον, ἡ δὲ περίξ αὐτοῦ πόλις ἔρημος και ἀκατοίκητος.

Σήμερον, τὸ τεῖχος εἰς πλεῖστα σημεῖα ἔχει ὑποστῆ σοβαρὰς ζημίας και παρουσιάζει κίνδυνον καταρρεύσεως, εἰς τὴν θέσιν δὲ τῆς ἀλλοτε περὶ αὐτὸ πόλεως ἀπλοῦνται μόνον θλιβεροὶ και ἄμορφοι ὄγκοι ἐκ τῆς τοιχοδομίας τῶν ἐξαφανισθεισῶν οἰκιῶν.

Λόγῳ τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχει τὸ Καστέλλο - Ρόσσο διὰ τὴν ὀχυρωματικὴν τέχνην τοῦ Μεσαίωνος, τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν γένει ἱστορίαν τῆς νήσου Εὐβοίας, ἀλλὰ και ἕνεκα τῆς ἐπικινδύνου καταστάσεως ὀρισμένων τμημάτων του, ἐκρίθη ἐπάναγκες νὰ συνταχθῆ ὑπὸ τῆς Ἐφορείας πρόγραμμα ἐργασιῶν συντηρήσεως και στερεώσεως αὐτοῦ, μέρος τῶν ὁποίων ἐπραγματοποιήθη ἤδη ἐντὸς τοῦ 1967.

Ἐπειδὴ αἱ ἐργασίαι αὐταὶ θὰ συνεχισθοῦν και κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος — θὰ διαρκέσουν δέ, ὡς

εἶναι φυσικόν, ἐπὶ τινὰ ἀκόμη ἔτη — δίδονται ἐνταῦθα σύντομοι πληροφοροὶα περὶ τῶν κυριωτέρων γενόμενων ἐργασιῶν.

Αἱ ἐργασίαι, σκοπὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἀποκατάστασις τῆς εἰσόδου εἰς τὸ φρούριον και ἡ διασφάλισις τῆς λίαν ἐπικινδύνου τοιχοδομίας τῆς ἔχουν ὡς ἑξῆς :

α) *Προτείχισμα*. Τὸ πρὸ τῆς κυρίας πύλης προτείχισμα εἶχεν ὑποστῆ σοβαρὰς ζημίας, ὁ χῶρος δὲ αὐτοῦ εἶχε καλυφθῆ ἐκ τῶν συντριμμάτων τοῦ ὑπερκειμένου τεύχους τοῦ πυλῶνος. Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν τεραστίων ὄγκων τῶν συντριμμάτων, ἀπεκαλύφθη τὸ προτείχισμα καθ' ὅλον του τὸ μήκος, ἡ ἐξωτέρα πύλη εἰς τὴν Α. πλευρὰν αὐτοῦ, ἣτις εὐρέθη κατεστραμμένη, τὸ λιθόστρωτον, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ εἰς τὸν πυλῶνα, ὡς και λείψανα τοιχοδομίας οἰκίσκων, πιθανῶς διὰ τὴν παραμονὴν τῆς φρουρᾶς.

Εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας διατηρεῖται εἰς καλὴν κατάστασιν παλαιοχριστιανικὸς ἀμφικιονίσκος.

Ἐστερεώθη και συνεπληρώθη ἡ τοιχοδομία τοῦ τεύχους, ἔτακτοποιήθη τὸ λιθόστρωτον και ἀποκατεστάθη ἡ θύρα εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς μορφῆν (Πί ν. 187 γ, 188 α).

β) *Πυλῶν*. Καὶ ὁ πυλῶν ἦτο κατεστραμμένος και κατελημμένος ὑπὸ τῶν συντριμμάτων, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων ἦτο ὑπὲρ τὰ 2 μ. Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τούτων, διεπιστώθη, ὅτι τὸ συγκρότημα τοῦ πυλῶνος ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς ἐξωτερικῆς θύρας, ἐνὸς καμαροσκεποῦς χώρου, ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου ἐν κατόψει, και ἐτέρας θύρας, ὁμοίας πρὸς τὴν πρώτην, πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Ἄμφότεραι αἱ τοξοῦται θύραι και ἡ καμὰρα τοῦ μεταξύ αὐτῶν χώρου ἦσαν κατεστραμμέναι, ὥστε ἡ εἰσόδος εἰς τὸ φρούριον ἐγένετο διὰ μιᾶς ὀπῆς ὑπὲρ τὴν κατεστραμμένην ἐξωτερικὴν θύραν.

Ἀπεκαλύφθη ὁ λιθόστρωτος δρόμος μέχρι τῆς ἐσωτέρας πύλης και τὰ δύο μεγάλων διαστάσεων μαρμάρινα κατώφλια τῶν θυρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν οἱ τόρμοι ὑποδοχῆς τῶν θυροφύλλων και τὰ σιδηρὰ ἐλάσματα και μία σφαῖρα διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς περιστροφῆς τούτων.

Ἀποκατεστάθησαν : ἡ πρώτη θύρα εἰς τὴν ἀρχικὴν τῆς μορφῆν (Πί ν. 188 β), τὸ ὑπεράνω τμήμα τοῦ τεύχους (Πί ν. 187 γ) και κατὰ σημαντικὸν μέρος ἡ δευτέρα, πρὸς τὰ ἔσω, θύρα (Πί ν. 189 α).

γ) Μεταξὺ τοῦ πυλῶνος και τοῦ ἀνατολικῶς τούτου πολυγωνικοῦ πύργου ἐστερεώθη και συνεπληρώθη μέγα τμήμα τοῦ τεύχους (Πί ν. 189 β).

ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Εύβοια : α. Λούτσα. Ναός Ἁγίας Παρασκευῆς, β - γ. Ὁ ναός Ἁγίου Δημητρίου Αὔλωναρίου πρὸ και μετὰ τὰς ἐργασίας

Εξοδοι : α. Ναός Ἁγίου Δημητρίου Αὐλωναρίου. Ἡ Δ. πλευρὰ μετὰ τὰς ἐργασίας, β. Ναός Ἁγίου Δημητρίου Αὐλωναρίου. Λείψανα παλαιότερου κτίσματος, γ - δ. Ὁ νεός Ἁγίου Νικολάου Πύργου ἀπὸ ΝΑ. καὶ ΒΔ.

Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

Εύβοια : α. 'Αγία Θέκλα. 'Ο ναός 'Αγίας Θέκλης μετά τας έργασίας, β. Φρούριον Καρύστου. 'Η πρὸς τὴν πόλιν πλευρά, γ. Φρούριον Καρύστου. Τὸ προτείχισμα καὶ ὁ πυλὼν μετά τας έργασίας

Εύβοια. Φρούριον Καρύστου: α. Ἡ θύρα τοῦ προτειχίσματος μετὰ τὰς ἐργασίας, β. Πυλών. Ἡ ἐξω πύλη μετὰ τὰς ἐργασίας

Εύβοια. Φρούριον Καρύστου : α. Πυλών. Ἡ ἔσω πύλη μετὰ τὰς ἐργασίας, β. Τμήμα τοῦ παρὰ τὸν
πυλῶνα τείχους μετὰ τὰς ἐργασίας